

Rabobank

De Regio Top 40

Economisch presteren van het regionale bedrijfsleven in 2009

And the winner is...

In onze editie van vorig jaar kondigden we het al aan. De Regio Top 40 van 2009 zou in het teken staan van de kredietcrisis. Dit jaar zouden we de gevolgen ervan gaan zien. En hoe! Werkelijk overal in ons land was in 2009 sprake van krimp. Maar relevanter voor ons onderzoek zijn natuurlijk de regionale verschillen. En die zijn ook dit jaar uitermate verrassend.

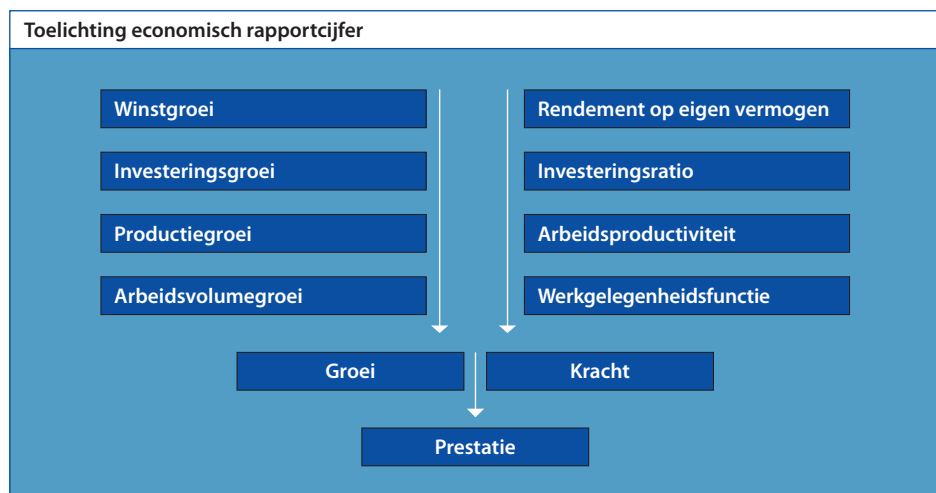
Winnaar en tegelijkertijd de sterkste stijger in onze ranglijst van economisch best presterende regio's is Agglomeratie 's-Gravenhage. Vanuit een bescheiden Utrecht onze welgemeende felicitaties. Agglomeratie 's-Gravenhage stoot hiermee het vorig jaar verrassende Delfzijl en omgeving van de troon. De noordelijke regio is dit jaar zelfs de grootste daler en komt uit op een 37e plaats. Een ongekende terugval. Ook verrassend is de daling van Flevoland naar een tiende plaats. Deze regio voerde doorgaans de lijst aan, het ene jaar op de eerste plaats, het andere op nummer twee. Hekkenluiser is Zuid-Limburg, een regio die nagenoeg altijd in de onderste regionen van de ranglijst bivakkeert. Dat is dan weer geen verrassing.

Dat Agglomeratie 's-Gravenhage het in relatieve zin zo goed deed in 2009 heeft grotendeels te maken met de sectorale samenstelling. Dit jaar hebben we verklaringen gezocht in de regionale verschillen in sectorstructuur. Zoals nagenoeg gebruikelijk bij een recessie kreeg de industrie als een van de eerste sectoren de grootste klappen te verwerken. Terwijl de overheid in 2009 nog buiten schot bleef. Ergo: de hofstad op nummer 1.

Inmiddels groeit onze economie weer. En klimmen we langzaam uit het diepste dal sinds de Tweede Wereldoorlog. Het herstel is echter nog fragiel en wordt grotendeels gedragen door de opleving van de wereldhandel. Dit betekent dat vooral de exportgeoriënteerde sectoren als eerste zullen opleven. Wat we naar alle waarschijnlijkheid in onze Regio Top 40 van 2010 zullen terugzien. Ik kan nu al voorspellen dat ook die ranglijst weer aangenaam verrassend zal zijn.

Piet Moerland

*Voorzitter raad van bestuur
Rabobank Nederland*

Grote verschuivingen

Het bedrijfsleven in Agglomeratie 's-Gravenhage heeft in 2009 de beste prestatie geleverd en voert de Top 40 van dit jaar aan. Zowel voor groei als voor kracht krijgt het gebied een voldoende, maar de nummer 1-positie is vooral te danken aan de economische groei. Of beter gezegd: aan de relatief lage economische krimp. Zuidoost-Zuid-Holland en Noord-Overijssel weten hun sterke positie van vorig jaar te verbeteren en staan op de tweede en derde plaats. Naast Agglomeratie 's-Gravenhage zijn de sterkste stijgers in de lijst van dit jaar Noord-Friesland, Arnhem/Nijmegen, Agglomeratie Leiden en Bollenstreek en de Kop van Noord-Holland. De laatste plaats wordt ingenomen door Zuid-Limburg, met een onvoldoende voor kracht en een ruime onvoldoende voor groei. Daarnaast vallen in negatieve zin Groot-Rijnmond, IJmond en Delfzijl en omgeving op. Delfzijl en omgeving zakt van de koppositie naar de onderste regionen. Overigens valt niet te missen dat vier van de vijf laatste plaatsen worden bezet door industrieregio's. Naast de genoemde regio's laten ook Zuidoost-Noord-Brabant en Twente forse dalingen zien, eveneens regio's met een grote industriële sector. Groot-Amsterdam klimt van de middenmoot naar de achtste plaats, terwijl Utrecht een plek naar beneden zakt.

Toelichting op de Regionaal-Economische Thermometer

De economische prestaties van het regionale bedrijfsleven berekenen we met onze Regionaal-Economische Thermometer (RET). De RET is gebaseerd op uniek en actueel bronmateriaal. De scores voor de regio's zijn berekend aan de hand van economische groei en economische kracht in het afgelopen jaar. De score voor economische groei komt voort uit de groei van de bedrijfseconomische indicatoren winst, productiewaarde en investeringen, en de groei van het arbeidsvolume, dat van groot belang is voor de welvaart in een regio. De economische kracht is gebaseerd op de bedrijfseconomische indicatoren rendement op eigen vermogen, de investeringsratio en de arbeidsproductiviteit, en de werkgelegenheidsfunctie.

De scores zijn weergegeven met rapportcijfers. Hierbij is het landelijk gemiddelde op een zes gezet. Een score onder de zes betekent een onvoldoende, een score boven de zes een voldoende. De landelijke economie is in 2009 gekrompen. Deze landelijke krimp vormt dus het uitgangspunt waartegen de regionale ontwikkeling is afgezet. Tegen die achtergrond moet ook de gebruikte terminologie (voldoende, onvoldoende, goed, slecht et cetera) worden geïnterpreteerd.

Economische prestatie, groei en kracht in de regio's in 2009

	Positie	Prestatie	Groei	Kracht
Aggl. 's-Gravenhage	1	6,7	7,4	6,1
Zuidoost-Zuid-Holland	2	6,5	6,4	6,5
Noord-Overijssel	3	6,4	6,2	6,7
Kop van Noord-Holland	4	6,4	6,8	6,0
Noord-Limburg	5	6,4	6,4	6,4
Delft en Westland	6	6,4	6,6	6,1
Noord-Drenthe	7	6,3	6,7	6,0
Groot-Amsterdam	8	6,3	6,7	5,8
Noord-Friesland	9	6,3	6,4	6,2
Flevoland	10	6,2	6,2	6,3
Oost-Zuid-Holland	11	6,2	6,6	5,8
Utrecht	12	6,2	6,3	6,0
Zuidwest-Friesland	13	6,1	5,6	6,6
Arnhem/Nijmegen	14	6,1	6,2	5,9
Overig Groningen	15	6,1	6,0	6,1
Alkmaar en omgeving	16	6,1	6,4	5,7
Aggl. Leiden en Bollenstreek	17	6,1	6,6	5,5
Zuidwest-Drenthe	18	6,0	6,0	6,0
West-Noord-Brabant	19	6,0	5,7	6,4
Veluwe	20	6,0	6,2	5,9
Zaanstreek	21	6,0	5,9	6,2
Zuidwest-Gelderland	22	6,0	6,0	6,0
Zeeuwsch-Vlaanderen	23	6,0	5,5	6,5
Midden-Noord-Brabant	24	6,0	6,3	5,7
Achterhoek	25	6,0	6,1	5,9
Zuidoost-Noord-Brabant	26	6,0	5,8	6,1
Het Gooi en Vechtstreek	27	6,0	6,0	5,9
Aggl. Haarlem	28	5,9	6,2	5,7
Zuidoost-Drenthe	29	5,9	5,7	6,1
Overig Zeeland	30	5,9	5,7	6,2
Oost-Groningen	31	5,9	6,0	5,9
Noordoost-Noord-Brabant	32	5,9	5,7	6,0
Twente	33	5,8	5,8	5,9
Zuidwest-Overijssel	34	5,8	5,9	5,8
Zuidoost-Friesland	35	5,8	5,5	6,0
IJmond	36	5,7	5,7	5,7
Delfzijl en omgeving	37	5,6	5,0	6,3
Midden-Limburg	38	5,6	5,3	6,0
Groot-Rijnmond	39	5,5	4,7	6,2
Zuid-Limburg	40	5,4	5,0	5,7

Bron: Rabobank/EIM

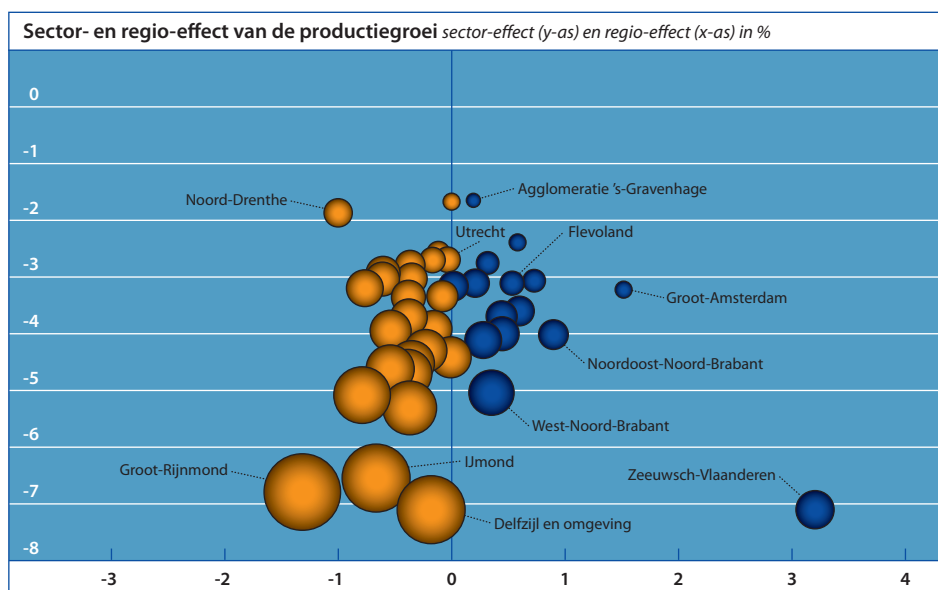
De grote verschuivingen verklaard

De ranglijst laat grote verschuivingen zien ten opzichte van vorig jaar. De verklaring hiervoor kan voor een groot deel worden gevonden in de regionale verschillen in sectorstructuur in combinatie met de economische recessie. De recessie heeft flink huisgehouden in ons land. Sectoren bevinden zich echter op verschillende punten op de conjunctuurcyclus; zo ook in 2009. Op verschillende momenten tijdens de recessie worden verschillende sectoren geraakt. Zo zat de industrie vooraan en kreeg als een van de eerste sectoren klappen te verduren. Terwijl de publieke sector in 2009 nog grotendeels buiten schot bleef. Dat verklaart de lage scores van de industrieregio's en de nummer 1-positie van Agglomeratie 's-Gravenhage. Het vervolg van deze brochure gaat in op de sectorale groeiverschillen en de mate waarin deze bepalend zijn voor de Regio Top 40.

Voor alle vier de groei-indicatoren liet Nederland in 2009 een daling zien. De verschillen tussen de sectoren zijn echter groot. In negatieve zin vallen de industrie, de handel en de logistiek op, exportgeoriënteerde sectoren die in 2009 te maken kregen met een sterke daling van de wereldhandel. De zakelijke dienstverlening springt eruit als het gaat om het banenverlies. Het arbeidsvolume in die sector daalde met bijna 5 procent. Relatief goed presteerden de agrarische sector, de gezondheidszorg en de (semi-)overheid, hoewel geen enkele sector voor alle vier de groeicijfers een stijging laat zien.

Zoals gezegd vormen deze *sectorale* verschillen een groot deel van de verklaring voor de *regionale* verschillen. Dit noemen we het sectoreffect. Maar het sectoreffect verklaart de regionale verschillen niet helemaal. De groeicijfers in de sectoren zijn immers niet in elke regio gelijk. Zo groeide de winst in de zakelijke diensten in Delft en Westland met 18 procent, terwijl die in Noord-Drenthe met 2 procent kromp. Het arbeidsvolume in de bouw in Zeeuwsch-Vlaanderen daalde met 2 procent, terwijl die in Agglomeratie 's-Gravenhage met 1 procent steeg. Het deel van de regionale verschillen dat niet kan worden verklaard vanuit de sectorstructuur heeft te maken met bedrijfsinterne factoren, zoals de kwaliteit van het ondernemerschap, met invloeden van enkele grote bedrijven en met specifieke regionale kenmerken, zoals de afzetmarkt en de arbeidsmarkt (vestigingsklimaat). Dit deel van de verklaring noemen we het regio-effect.¹

¹ De regionale verschillen die niet vanuit de sectorstructuur kunnen worden verklaard, hebben ook te maken met de samenstelling van de sectoren. Zo kende de maakindustrie in 2009 andere groeicijfers dan de chemische industrie. Met deze verschillen binnen sectoren is hier geen rekening gehouden.

In de figuur is voor de groei-indicator productiegroei het sector- en het regio-effect weergegeven voor de veertig regio's. Elke bol vertegenwoordigt een regio, waarbij de grootte van de bol voor de omvang van de productiekrimp staat. Hoe groter de bol, hoe sterker de krimp van de productie. De verticale as geeft het sectoreffect weer. Dit is de krimp die de regio's op basis van hun sectorstructuur mogen verwachten. Als de productiekrimp in alle sectoren en in alle regio's gelijk zou zijn geweest, dan was er geen sprake van regio-effecten en stonden alle bollen precies op de verticale as. Dit is echter niet het geval. Door specifieke regionale kenmerken is de productiegroei in elke sector en in elke regio verschillend. Dit zien we terug op de horizontale as, die het regio-effect weergeeft. Ter illustratie: de regio's Groot-Rijnmond en Zeeuwsch-Vlaanderen mogen op basis van hun sectorstructuur een productiegroei van ongeveer -7 procent verwachten. De werkelijke groeicijfers bedragen echter respectievelijk -8 en -4 procent. Deze verschillen hebben te maken met negatieve (Groot-Rijnmond) en positieve (Zeeuwsch-Vlaanderen) regionale kenmerken. Ook Agglomeratie 's-Gravenhage en Noord-Drenthe hebben, gebaseerd op hun sectorstructuur, een vergelijkbare verwachte krimp van de productie. Door regionale kenmerken valt die groei in Noord-Drenthe (-3 procent) echter lager uit dan in Agglomeratie 's-Gravenhage (-1,5 procent).

De figuur is een nuance op de groeicijfers. Dat de industrieregio's zo laag staan in de ranglijst en dat Agglomeratie 's-Gravenhage op nummer 1 staat, heeft grotendeels te maken met de economische structuur in die regio's en de algemene groeicijfers in die sectoren. Zoals aan de figuur is af te lezen zijn er wel degelijk regio's die, gegeven hun sectorstructuur, goede groeicijfers laten zien. Voor de productiegroei zijn dat de regio's rechts in de figuur. Het omgekeerde geldt voor de regio's aan de linker zijde.

Tot besluit

Sectoren bevinden zich op verschillende punten in de conjunctuurcyclus. Dit is van grote invloed op de regionale verschillen. De exportgeoriënteerde sectoren kregen het in 2009 als eerste zwaar te verduren. Momenteel klimt de Nederlandse economie voorzichtig uit het dal, gedreven door de export. Het zijn dan ook dezelfde sectoren (industrie, handel, logistiek) die als eerste weer groei zullen vertonen. Onze verwachting is dan ook dat de Regio Top 40 van volgend jaar er wederom geheel anders uit zal zien. De winnaars van 2009 zouden best eens de verliezers van 2010 kunnen zijn. En vice versa. Waarbij we moeten aantekenen dat sectorverschillen op zichzelf niet alles zeggen. Een goed functionerend bedrijfsleven hangt ook samen met een adequaat faciliterende overheid. Kortom, met een goed ondernemersklimaat. En bovenal draait ondernemen natuurlijk om goed en anticiperend ondernemerschap. Geen enkele sector uitgezonderd.

Colofon

Samengesteld door

Rogier Aalders

Redactie

Enrico Versteegh

Datum

Juni 2010

Contactadres

Rabobank Nederland
Kennis en Economisch Onderzoek
Postbus 17100
3500 HG Utrecht (UEL A.00.02)
Telefoon 030 2166662

Het rapport staat ook op het internet: www.rabobank.com/kennisbank

Rabobank